

OL.TU.8.2 II. "Prusya Kralı ve Toplumsal Reform, Bir Prusyalı"

Makalesine Eleştirel Kenar Notları

K. Marx

"Vorwärts"ın 60. sayısında "**Bir Prusyalı**" imzasını taşıyan "Prusya Kralı ve Toplumsal Reform" başlıklı bir makale yer alıyor.²

Her şeyden önce bu sözde Prusyalı, Silezya işçi ayaklanması³ konusunda Prusya Kralı Hükümetinin verdiği buyruğun içeriğine ve Fransız gazetesi "La Réforme"un⁴ bu buyruğa ilişkin görüşüne başvuruyor. "La Réforme" diyor "Prusyalı", Hükümet'in verdiği emrin kaynağını Kral'ın "**dehşeti ve dinsel inancı**" olarak görüyor. Aynı gazete, burjuva topluma müjdelenen büyük reformların önsezisini bile buluyormuş söz konusu belgede. "Prusyalı", "La Réforme" yollu dersi şöyle sürdürür :

«Kral ve Alman toplumu, reformun⁵ önsezisine henüz ulaşmış değiller ; Silezya ve Bohemya ayaklanmaları bile onlarda bu düşünceyi uyandırmış değil. İmalâtçı bölgelerin **kısmî** sıkıntılarının genel bir düzen sorunu olduğunu, hatta daha da öte, bütün uygar dünyaya verilmiş bir zarar sorunu olduğunu Almanya gibi **politik olmayan** bir ülkeye anlatmak imkânsızdır. Almanlar için bu olay, yerel bir kıtlık veya sel felâketiyle aynı yapıdadır. İşte bu yüzden Kral, sorunu **yardımseverlikte bir eksiklik ve idarî yapıda bir zayıflık** olarak ele almakta. Bu yüzden ve de dokumacıların zayıf güçlerinin hakkından gelmek için az sayıda askerî birlik gerekmiş olduğundan, imalâthanelerin ve makinelerin imhası, Kral'da ve yetkililerde en ufak bir "**dehşet**" uyandırmaz ; üstelik Hükümet'e bu emri zorla kabul ettiren **dinsel inanç** değildir ; Hükümet'in bu emri, sunduğu yegâne çare – "hristiyan yüreğinin iyi duyguları" – önünde hiçbir zorluğa yer vermeyen bir öğretinin ve hristiyan siyaset biliminin çok ılımlı bir ifadesidir. Yoksulluk ve suç iki büyük dert ; onları kim tedavi edebilir ? Devlet ve yetkililer mi ? Hayır, ama bütün hristiyan kalplerinin birliği.»

"Prusyalı"nın Kral'ın "**dehşeti**"ni yadsımamasının nedenlerinden biri, dokumacıların zayıf güçlerinin hakkından gelmekte az sayıda askerî birlik gerekmiş olmasıdır.

Bu sonuca göre, bol şampanya ve tepelene tostlardan oluşan liberal şölenlerin – Düsseldorf bayramını hatırlayalım –, Kral'ın hükümetinin bir emrini gerektirdiği bir ülkede ; bütün liberal burjuvazinin bir anayasaya ve basın özgürlüğüne olan arzusunu boğmak için **hiçbir** askere ihtiyaç duyulmamış bir ülkede ; edilgin itaatın gündemde olduğu bir ülkede, böylesi bir ülkede, silâhlı gücün zayıf dokumacılar karşı kullanılması mecburiyeti **bir olay**, özellikle de **korkunç** bir olay olmayacak mı ? Üstelik zayıf dokumacılar ilk karşılaşmadan galip çıkarlar ; askerî birliklerin sayılarının artırılması sonucu daha sonra bastırıldılar. Bastırmak için bir ordu gerektirmeyen bir işçi kitlesinin ayaklanması daha mı az tehlikelidir ? Kurnaz Prusyalı'mız, Silezya dokumacılarının isyanını İngiliz işçilerinin ayaklanmalarıyla karşılaştırsın... Silezyalı dokumacılar, ona, **güçlü** dokumacılar olarak görünecektir.

Toplumsal dertlere karşı politikanın sunulduğu genel yazanağın yardımıyla, dokumacıların ayaklanmasının Kral'da niçin özel bir "**dehşet**" uyandırmadığını açıklayacağız. Şimdilik şunu söylemek bizim için yeterli olacaktır : ayaklanma doğrudan Prusya Kralı'na yöneltilmemiş, ama burjuvaziye yöneltilmişti. Bir zadedgân, mutlak hükümdar sıfatıyla Prusya Kralı, burjuvaziden hoşlanmıyordu ; proletaryayla burjuvazi arasındaki gerilim ve ilişkilerindeki güçlükler, burjuvazinin uşaklığını ve güçsüzlüğünü arttırdığı zaman, Kral daha az korkacaktır. Ayrıca nasıl bir meşrutiyetçi, bir liberale bir komünistten daha fazla düşmansa, koyu bir katolik de koyu bir protestana bir tanrıtanimazdan daha fazla düşmandır. Tanrıtanimazla komünist, katolikle meşrutiyetçiye daha yakın olduğu için değil, tersine, tanrıtanimazla komünistin onlara protestan ve liberalden daha fazla yabancı olmaları yüzünden, zira tanrıtanimazla komünist onların dünyasının **dışında** hareket etmekte, yer almaktadır. Politikacı olarak Prusya Kralı, liberalizmde doğrudan karşıtını bulur. Proletarya için Kral ne kadar önemsizse, Kral için de proletaryanın muhalefeti o kadar önemsizdir. Proletaryanın kendisine yönelik sevimsiz soğuklukları, politik karşıtlıkları bastırmak ve bütün politik düşmanlıkları üzerine çekmek için, daha o günlerde kesin bir güce ulaşmış olması gerekiyordu. Nihayet açıktır ki, **ilginç ve önemli** şeylere göz koyan karakteri iyi bilinen Kral, topraklarında aynı anda bu "**ilginç**" yoksullukla "**büyük parlak geleceği**" bulmak ve günün adamı olarak dikkatleri üzerine çekmenin yeni bir fırsatını yakalamakla, hem şaşırılmış hem de büyülenmiş olmalıydı. Bu haberle, prusyalı ve kraliyet yoksulluğuna bundan böyle "**kendi malı olarak**" **sahip olduğunu** anlamamış olması ne büyük kıvançtı !

"Prusyalı"mız, kraliyet Hükümeti'nin verdiği emrin kaynağının "dinsel inanç" olduğunu reddettiğinde daha da mutsuzdur.

Niçin dinsel inanç, Hükümet'in bu emrinin kaynağı değildir ? Çünkü bu emir, "hristiyan siyaset sanatının çok ılımlı bir ifadesidir" ; çünkü bu emir, "sunduğu yegâne çare olan hristiyan yüreğinin iyi duyguları önünde hiçbir zorluğa yer vermeyen" bir öğretinin "çok ılımlı" bir ifadesidir.

Dinsel inanç, **hristiyan** siyaset sanatının kaynağı değil midir ? **Hristiyan yüreğinin** iyi duyguları içinde evrensel çözüme sahip olan bir öğreti, dinsel inanç üzerine temellenmiş değil midir ? Dinsel inancın çok ılımlı bu ifadesi, dinsel inancın bir ifadesi değil midir ? Üstelik iddia ediyorum ki, "**hristiyan yüreklerinin birliği**"nde "**büyük dertlerin şifası**"nı – devlete ve yetkililerine bu imkânı vermeyen bir şifa – arayan çok kendini beğenmiş, iyice **esrimiş** bir dinsel inançtır bu. "Prusyalı"nın itirafına göre, bütün kötülüğü hristiyan inanç eksikliğinde ve yetkilileri yegâne çareye, bu inançları kuvvetlendirmeye çağırma gören iyice **esrik** bir dinsel inançtır bu. "Prusyalı"ya göre, Hükümet'in söz konusu emrinin hedefi işte bu **hristiyan inançtır**... Dinsel inanç sarhoş olduğunda, doğal olarak ılımlı olmadığı zaman, kendini biricik iyilik olarak düşünür. Kötülüğü gördüğü her yerde, bunu bizzat kendi yokluğuna atfeder, zira yegâne iyilik olarak iyiliği üretebilecek yalnızca odur. Yani dinsel inanç tarafından zorla kabul ettirilmiş olan Hükümet'in bu emri, uygun bir biçimde dinsel inancı zorla kabul ettirir. Bir ılımlı dinsel inanç siyasetçisi, "şaşkınlığı" içinde, hristiyan inançlara çağrıda bulunan sofı bir vaiz rolüne başvurmamalıydı.

Öyleyse "Prusyalı" Hükümet'in bu emrinin, her yerde onu dinsel inancın bir belirlemesi olarak tanıtırken, dinsel inancın bir belirlemesi olmadığını – "La Réforme" yollu – nasıl tanıtlıyor ? Toplumsal hareketlerin anlaşılmasını böylesine **mantıkdışı** bir kafadan umabilir miyiz? Şimdi de işçi hareketi ve genel olarak toplumsal reforma ilişkin **alman** toplumunun ilişkileri hakkındaki gevezeliklerini görelim.

"Prusyalı"nın ihmal ettiğini, "**alman toplumu**" ifadesi altında toplanmış farklı ulamları **görelim şimdi de** : hükümet, burjuvazi, basın ve nihayet bizzat işçiler. İşte söz konusu olan **farklı** yığınlar. "Prusyalı" bu yığından bir bütün yapar ve, o üstün görüşüyle, hepsini toptan yargılar. Ona göre **alman toplumu**, henüz kendi "reform"unun **önsezisine** ulaşmış değil.

Alman toplumunda niçin bu sezgi yok ?

«Almanya gibi **politik olmayan** bir ülkeye – diye cevaplar Prusyalı – imalâtçı bölgelerin **kısmî** sıkıntılarının **genel bir düzen sorunu** olduğunu anlatmak imkânsızdır. Almanlar için bu olay, **bölgesel** bir kıtlık veya sel felâketiyle aynı niteliktedir. İşte bu yüzden Kral, sorunu **yardımsızlıkta bir eksiklik ve idarî yapıda bir zayıflık** olarak ele almakta.»

Yani "Prusyalı"mız, işçilerin sıkıntılarının **başasağı edilmiş** bu kavranışını, Almanya'nın **politik olmayan** bir ülke olması **özelliğiyle** açıklıyor.

İngiltere'nin **politik** bir ülke olduğu kabul edilir. Ayrıca İngiltere'nin **yoksulluğun ülkesi** olduğu da kabul edilir ; bizzat bu terimin kendisi [pauperism : yoksulluk, sürekli yoksulluk, sürüp giden yoksulluk Ç.N.] İngilizce kökenlidir. Yani İngiltere'nin incelenmesi, **politik** bir ülkenin **yoksullukla ilişkisini** tanımanın en kesin aracı olacaktır. İngiltere'de işçilerin yoksulluğu **kısmî** değil, ama **geneldir** ; yalnızca sanayi bölgeleriyle sınırlı değil, tarımsal bölgelere de yayılır. Bu ülkede işçi hareketleri yeni doğmuyor. Yaklaşık bir yüzyıldır dönemselsel olarak yeniden yeniden ortaya çıkarlar.

Peki **İngiliz** burjuvazisi ve de ona bağlı olan hükümet ve basın bu **sürekli yoksulluğu** nasıl kavriyorlar ?

İngiliz burjuvazisi sürüp giden yoksulluğun **politikanın bir hatası** olduğunu kabul ettiği ölçüde **Whig Tory'i**⁶ , **Tory de Whig'i** bu yoksulluğun nedeni olarak düşünür. Liberal'e göre bu sürekli yoksulluğun temel kaynağı, büyük toprak mülkiyeti ve tahıl ithalâtını engelleyen yürürlükteki yasalardır. Muhafazakâr'a göreyse bütün kötülüğün kaynağı liberalizmdir, rekabettir, aşırı gelişmiş imalât sistemidir. Bu partilerden hiçbiri yoksulluğun kaynağını genel olarak politikada değil, ama daha ziyade, yalnızca muhalif partinin politikasında bulur. Ve ne biri ne de diğeri, bir an olsun toplumun reformunu düşünmez.

Sürekli yoksulluğun bu İngiliz kavranışının – İngiliz burjuvazisinin ve hükümetinin kavrayışından söz etmekteyiz hep – en net ifadesi, **İngiliz ekonomi politikasıdır**, bir başka deyişle, İngiltere'nin iktisadî durumunun bilimsel yansıması.⁷

Güncel durumu bilen ve de burjuva toplumunun devinim ve gelişiminin bütünsel bir görüşüne sahip olması gereken en ünlü İngiliz iktisatçılarından, hem de en iyilerinden biri olan Mac Culloch, utanmaz Ricardo'nun bir tilmizi, halka açık bir dersinde ve alkışlar arasında **Bacon**'ın felsefe dediğini ekonomi politiğe yeniden uygulamaya cür'et etti :

«Gerçek ve bıkmış usanmayan bir bilgelikle yargısını erteleyen, kademe kademe ilerleyen, incelemesinin gidişatını durduran dağlar gibi engelleri birbiri ardına aşan insan, zamanla, temiz havanın ve sükûnetin tadını çıkarttığımız, doğanın bütün güzelliği içinde görüldüğü ve de rahat ve kolay bir patikayı izleyerek oradan kılğının en son ayrıntılarına inebildiğimiz yere, bilimin zirvesine ulaşacaktır en sonunda.»

Bodrum katlarındaki İngiliz konutlarının çok berbat kokan atmosferinin **temiz, saf havası** ! İngiliz yoksullarının yırtık pırtık giysileri ; çalışma ve sefalet nedeniyle yıpranmış kadınların soluk ve pörsümüş tenleri ; iğrenç süprütülerde yatan çocuklar ; imalâthanelerin benzer mekanizması içinde aşırı çalışmanın ürettiği eciş bücüş, kavruk çocuklar... işte **doğanın büyük güzelliği** ! Ve kılının çok **sevimli son ayrıntıları** : fuhuş, cinayet, darağacı !

Yoksuluğun tehlikesine iyice inanmış İngiliz burjuvazisinin belirli bir kesimi bile, bu tehlike gibi onu önlemenin araçlarını da, yalnızca **özel** bir biçimde değil, ama, lâfi dolandırmadan söylersek, **çocukça** ve **aptalca** kavriyorlar.

Örneğin "Recent Measures For the Promotion of Education in England" (İngiltere'de Eğitimin Seviyesini Yükseltilmesi İçin Yeni Tedbirler) isimli broşüründe Doktor Kay'ın her şeyi **ihmal edilmiş eğitime** bağlaması böyledir. Tahmin edin niçin ! Özellikle bir işçi, eğitimi olmadığından, onu zorunlu olarak yoksulluğa mahkûm eden "**ticaretin doğal kanunları**"nı anlayamıyor. Bunun için ayaklanıyor. Bu, da "İngiliz imalât sektörünün ve İngiliz ticaretinin gelişmesini, gönencini rahatsız edebilir ; iş adamlarının karşılıklı güvenini sarsabilir ; siyasî ve toplumsal kurumların **istikrarını azaltabilir.**"

Sürekli yoksulluk ve İngiltere'deki bu ulusal salgın konusunda İngiliz burjuvazisi ve basın büyük düşüncesizliği işte bu.

Varsayalım ki "Prusyalı"mız tarafından **alman** toplumuna yöneltilen suçlamalar doğru olsun. Neden, Almanya'nın politik olmayan devletinde mi bulunmakta ? Ama eğer Almanya'nın **politik olmayan** burjuvazisi, kısmî bir sıkıntının genel anlamının kavrayışına ulaşamıyorsa, buna karşılık İngiltere'nin **politik** burjuvazisi de zaman içinde dönemsel ortaya çıkışları, mekânsal ölçülerde genişlemesi ve onu ortadan kaldırmak amacıyla yapılan bütün girişimlerin başarısızlığıyla evrensel önemini göstermiş olan evrensel bir sıkıntının genel anlamını tanımazlıktan gelmeyi iyi biliyor.

Prusya Kralı'nın yoksulluğun nedenini **yardımseverlikte bir eksiklik ve idarî yapıda bir zayıflık** olarak görmesi ve de yoksulluğun çarelerini **yardımseverlik ve idarî önlemler** içinde araması olgusunu, "Prusyalı" hâlâ Almanya'nın **politik olmayan** devletine bağlıyor.

Olayı bu biçimde görmek Prusya Kralı'na mı özgü ? Sürüp giden yoksulluğa karşı büyük bir savaşımdan söz edilebilecek tek ülke olan İngiltere'ye şöyle hızlı bir göz atalım...

Bugünün İngiltere'sinde halen yürürlükte olan kamusal yardım mevzuatı, Elizabeth hükümdarlığı döneminin 43. kararından kalmadır.⁸ Bu mevzuatın araçları nelerden oluşur ? Bucaklar için yoksun işçilerine yardım etme mecburiyetinden ; yoksullar için vergilerden ; yasal yardımseverlikten. Bu mevzuat – idarî yolla yardımseverlik –, iki yüz yıl sürdü. Acılı ve uzun tecrübelerden sonra, Parlâmento'nun 1834'deki yasa değişikliği tasarısında hangi görüş açısını buluyoruz ?

Parlâmento, yoksulluğun akıl almaz artışının "bir idarî yetersizlik"ten ileri geldiğini açıklamakla işe başlar.

Böylece yoksullar vergisinin idarî yapısı, ilgili bucakların memurlarına kadar yeniden oluşturulur. Bir tek idarî yapıya sahip yirmi bucaktan oluşan **Birlikler** oluşturulur. Vergi mükellefleri tarafından belirlenen bir memurlar kurulu (board of guardians), belirlenmiş bir

günde Birlik'in merkezinde toplanır ve yardımların tahsisatına karar verir. Bu kurullar, hükümetin yetkili temsilcileri tarafından yönlendirilir ve kontrol edilirler : Sommerset-Hause Merkezî Komisyonu (bir fransızın⁹ taktığı adla, **Yoksullar Bakanlığı**). Bu komisyonun yönettiği sermaye, hemen hemen Fransa'nın savaş bütçesi kadar önemli miktarlara ulaşır. Yerel idarelerin sayısı 500'e yaklaşır ve herbiri en az on iki memur istihdam eder.

İngiliz Parlâmentosu, salt idarî yapının **biçimsel** yeniden oluşturulmasıyla yetinmemiştir.

Onun bulduğu, keşfettiği ingiliz yoksulluğunun başlıca kaynağı, **yoksullar üzerine olan yasadadır**, yasanın kendisidir. Parlâmento'ya göre, toplumsal bir derde karşı yasal çare, yani yardımseverlik, toplumsal derdi daha da kamçılıyordu. **Genel olarak** yoksulluğa gelince, **Malthus**'ün kuramına göre, doğanın **ezeli bir yasası** olmalı :

«Nüfus habire geçim araçları sınırını aşmaya eğilimli olduğundan, yardımseverlik halisinden bir çılgınlıktır, resmî olarak sefaletin özendirilmesidir. Devletin bütün yapabileceği, sefaleti kendi kaderine terk etmek ve olsa olsa sefillerin ölümünü kolaylaştırmaktır.»

İngiliz Parlâmentosu da, yoksulluk bir mutsuzluk olarak önlenemeyen, ama tersine cezalandırılması gereken, **kabahati bizzat işçilere düşen sefalettir** görüşüyle bu insansever kuramı tamamladı.

Yönetim tarzı yoksulların **gözünü korkutan** ve açlıktan ölmek için bile olsa sığınmak istemedikleri Workhouse'lar, Çalışma Evleri, böyle doğdu. Bu Çalışma Evleri'nde yardımseverlik, merhametine seslenen yoksullardan burjuvazinin almaya can attığı **öçle** ustaca birleştirildi.

Yani İngiltere, **yardımseverlik ve idarî tedbirlerle**, önce sürekli yoksulluğu yok etmeye çalıştı. Daha sonra fark etti ki, yoksulluğun durmadan ilerlemesi **modern** sanayinin zorunlu bir sonucu değil, ama daha ziyade **yoksullar üzerine yasanın** sonucuydu. İngiltere, genel yoksulluğu yalnızca ingiliz mevzuatının bir **özelliği** olarak anlamış, kavramıştı. Daha önce **yardımseverlikte bir yetersizliğe** yüklenen, bu defa **yardımseverlikte bir aşırılığa** mal edildi. Kısaca yoksulluk, yoksulların bir hatası olarak kabul edildi ve bu sıfatla cezalandırıldı.

Politik İngiltere'nin sürüp giden yoksulluktan çıkarttığı genel önem şununla sınırlanır : gelişimi boyunca ve idarî tedbirlere rağmen yoksulluk, bir ulusal kurum olarak ortaya çıktı ; böylece durmadan daha fazla yayılan, pek çok kola ayrılmış bir idarî yapının konusu oldu ; görevi artık yoksulluğu engellemek olmayan, ama sıkıdüzene sokmak ve sonsuza dek sürdürmek olan bir idarî yapı. Bu yapı, olumlu araçlarla sürekli yoksulluğun kaynağını kurutmaktan vazgeçti ; resmî ülkesinde fişkırcasına ortaya çıktığı her defasında, bir polis şefkatiyle, ona yeni bir ölüm yatağı kazmakla yetindi. İdarî ve yardımseverlik önlemlerinin ötesine gitmek şöyle dursun, ingiliz devleti çok beride kaldı. Devlet artık, kendini yakalanmaya ve hapsedilmeye bırakacak kadar umutsuz olan yoksulluğun bu türünü yönetiyor yalnızca.

Yani buraya kadar "Prusyalı", Prusya Kralı'nın gidişatı hakkında bize hiç de **özel bir şey** açıklamış değil. Peki niçin bu büyük insan, az rastlanır bir saflıkla, "Prusya Kralı, **bütün terk edilmiş çocukların eğitimi için gerekli emri niye hemen vermiyor ?**" diye haykırarak soruyor ? Niçin önce yetkililere başvuruyor ve de onların plân ve önerilerini bekliyor ?

Bu olayda, bütün diğer davranışlarında olduğu gibi, Prusya Kralı'nın hiçbir özgünlük göstermediğini ve hatta bir devlet başkanının tutabileceği biricik yolu izlediğini öğreneceği andan itibaren, o pek kurnaz "Prusyalı" artık kaygı duymayacaktır.

Napolyon, bir darbeye dilenciliği ortadan kaldırmak istedi. Bütün Fransa'da **dilenciliğin kökünü kazımaya** yönelik plânlar hazırlamaları için yetkilileri görevlendirdi. Tasarı gecikti. Napolyon sabrını kaybetti. İç İşleri Bakanı'na, Cretet'ye yazarak **bir ay** içinde dilenciliği ortadan kaldırmasını resmen emretti. Bu mektubunda şöyle diyordu :

«Gelecek kuşaklara anılarımızı salık verecek izler bırakmaksızın şu ölümlü dünyadan geçip gitmemeliyiz. Bilgi edinmek için benden üç-dört ay daha istemeyin. Genç ve yeni görevliler, becerikli valiler, iyi yetişmiş fen işleri mühendisleri var emrinizde ; onları harekete geçirin, alışılmış bürokratik işlerde uyuyup kalmayın.»

Birkaç ay içinde her şey yapılmıştı. Dilenciliği yasaklayan yasa, 5 Temmuz 1808'de yayımlandı. Dilencilik nasıl yasaklanacaktı ? Bir **ceza mahkemesinden** geçirildikten sonra, yoksulun içine tıklacağı ve çok çabuk ceza evleri kurumlarına dönüşmüş olan **dilenci nezarethanelerinin** yaratılmasıyla. Yine de Bay Noailles du Gard, yasama meclisi üyesi, şöyle bağırıyordu :

«Fakir fukaraya bir sığınak ve yoksula yiyecek sağlayan kahramana ebedî minnettarlıklarımı sunarım. Ne çocuklar artık terk edilecekler, ne fakir aileler artık geçim imkânlarından yoksun kalacaklar, ne de işçiler cesaret ve meşguliyetten yoksun olacaklar. **Sokaklarda, sakatların iğrenç ve sefaletin utandırıcı görüntüleriyle artık adımlarımız durdurulmuş olmayacaklar.**»¹⁰

Şu son hayasız cümle, bu övgünün tek gerçeği.

Napolyon genç memurlarının, valilerinin, mühendislerinin dirayetine başvurduğuna göre, niçin Prusya Kralı da kendi yetkililerine başvurmasın ?

Napolyon, dilenciliğin **hemen** ortadan kaldırılmasını niçin emretmedi ? "Prusyalı"nın sorusu da aynı tarzda : "Prusya Kralı, bütün terk edilmiş çocukların eğitimi için gerekli emri niye hemen vermiyor ?" "Prusyalı", Kral'ın emretmek zorunda olduğu şeyi biliyor mu ?

Proletaryanın yok edilmesinden başka bir şey değil. Çocukları eğitmek için onları **beslemek** ve **ekmek parası için çalışmaktan** muaf tutmak gerekir. Terk edilmiş çocukları beslemek ve eğitmek, yani **gelişmekte olan bütün** proletaryayı beslemek ve büyütmek, proletaryayı ve sürekli yoksulluğu yok etmeyle eşdeğerde olacaktır.

Bir an için **Yasama Meclisi**, yoksulluğun ortadan kaldırılmasını **emretme** cesaretini buldu, ama "Prusyalı"nın kralından istediği gibi **hemen** değil ; yalnızca Kamu Selameti Komitesi'ni gerekli plân ve önerileri hazırlamakla görevlendirdikten, akabinde söz konusu komitenin Kurucu Meclis'in Fransa'da sefaletin boyutları üzerine ayrıntılı araştırmalarını kullanmasını ve de Barrière'in aracılığıyla "Ulusal Yardımseverliğin Kitabı" kuruluşunu önerdikten vs. sonra emretti. Meclis'in bu emrinin sonucu ne oldu ? Dünya'da fazladan bir emir daha verilmiş oldu ve bir yıl sonra... aç kadınlar Meclis'i işgâl ettiler.

Üstelik bu Meclis, o dönemde, siyasî erkenin, siyasî gücün ve siyasî akılın azamisini temsil ediyordu.

Dünyada hiçbir hükümet, hemen ve yetkililerin onayını almaksızın yoksulluğa karşı önlemler almış değil. İngiliz Parlamentosu, yoksulluğa karşı alınmış çeşitli idarî çareleri anlamak amacıyla Avrupa'nın bütün ülkelerine görevliler bile gönderdi. Ama bu devletler, yoksullukla uğraşmış olsalar da, idarî ve yardımseverlik tedbirlerinden öteye geçmiş değillerdi, hatta daha da az.

Bir devlet başka türlü davranabilir mi ?

Devlet toplumsal dertlerin nedenini, "Prusyalı"nın kralından istediği gibi, "**devlet ve toplumun örgütlenmesi**"nde bulmayacaktır asla. Siyasî partilerin olduğu bir yerde, her parti, **her** derdin nedenini muhalifinin **devlet yönetimini** elinde tutması olgusunda görür. Hatta köktenci ve devrimci siyasiler bile, nedeni devletin **özünde** değil, ama yerine bir başkasını koymak istedikleri **devletin belirli bir biçiminde** bulurlar.

Politik bakış açısından, devlet ve toplumun örgütlenmesi birbirinden farklı iki şey değildir. Devlet, toplumun örgütlenmesidir. Devlet **toplumsal** düzensizlikleri kabul ettiği ölçüde, onların nedenini ya hiçbir insanî gücün ortadan kaldıramıyacağı **doğal yasalarda**, ya devletten bağımsız olan **özel yaşamda**, ya da devlete bağlı olan **idarî yapının uyumsuzluğunda** bulur. İngiltere'nin, sefaletin varlık nedenini, bir halkın geçim olanaklarını aşmasını gerektiren **doğal bir yasada** bulması böyledir. İngiltere, diğer yandan, **sürüp giden yoksulluğu fakirlerin kötü niyetleriyle** açıklar ; Prusya Kralı'nın **zenginlerdeki hristiyan inançlarının eksikliğiyle** ya da Kurucu Meclis'in **mülk sahiplerinin karşı-devrimci zihniyetiyle** açıklaması gibi. Bu yüzden İngiltere yoksulları cezalandırır ; Prusya Kralı zenginleri yardımseverliğe çağırır ; Kurucu Meclis de mülk sahiplerini giyotinden geçirir.

Kısaca **bütün** devletler, dertlerin nedenini **idarî yapının rastlantısal veya kasıtlı yetersizliğinde** ve bunun sonucu olarak bu dertlerin çaresini **idarî tedbirlerde** ararlar. **İdarî yapının** devletin **örgütleyici** etkinliği olması nedeniyle tam da.

Devlet kendini ortadan kaldırmaksızın, bir yandan idarî yapısının göreviyle iyi niyetini, diğer yandan iktidarıyla araçları arasındaki **çelişkiyi** ortadan kaldıramaz, çünkü bu çelişkiye **dayanmaktadır**. Kamu yaşamıyla özel yaşam, genel çıkarlarla özel çıkarlar arasındaki çelişkilere dayanır. Yani idarî yapısı, biçimsel ve olumsuz bir faaliyetle sınırlamalı kendisini zorunlu olarak ; zira sivil yaşamın ve çalışmasının başladığı yerde, idarî yapının iktidarı biter. Dahası bu sivil¹¹ yaşamın, bu özel mülkiyetin, bu ticaretin, bu sanayinin, farklı sivil çevrelerinin – birilerinin diğerleri tarafından – bu karşılıklı yağmasının toplum karşıtı doğasından çıkan sonuçlara karşı, bu sonuçlar karşısında, **iktidarsızlık** idarî yapının **doğal yasa**sıdır. Zira **sivil toplumun** bu bölünmüşlüğü, bu bayağılığı, **bu köleciliği çağdaş** devletin üzerine dayandığı temeli oluştururlar ; **köleciliğin sivil toplumunun, ilkçağ** devletinin üzerine dayandığı doğal temeli oluşturması gibi. **Devletin varlığıyla köleciliğin varlığı birbirlerinden ayrılmazlar**. İlkçağ devleti ve ilkçağ köleciliği (**klasik** açık karşıtlıklar), birbirbirlerine, çağdaş devletle iğrenç ticaretin çağdaş dünyasının (riyakâr **hristiyan** karşıtlıklar) kaynaşmışlıklarından daha sıkıca kaynaşmış değillerdi. Eğer çağdaş devlet, idarî yapısının **iktidarsızlığını** ortadan kaldırmak isteseydi, bugünkü **özel yaşamı** ortadan kaldırması gerekecekti. Eğer özel yaşamı kaldırmak isteseydi, bizzat kendisini ortadan kaldırması gerekecekti, zira **yalnızca** onunla karşıtlık içinde vardır. Beri yandan gerçekte **hiçbir canlı varlık**, varlığının kusurlarını yaşamının **ana ögesinde**, yaşamının **özünde** temellenmiş olduğuna inanmaz, ama daha ziyade, onların yaşamının **dışındaki** koşullardan geldiğine inanır. **İntihar** doğa karşıtıdır [doğaya karşıdır]. Yani devlet, idarî yapısının **özünde bulunan** iktidarsızlığa inanmaz, bir başka deyişle, kendi iktidarsızlığına. Bu yapıda yalnızca

biçimsel ve tesadüfî kusurlar bulabilir ve onları çözmeye çalışır. Eğer bu değişiklikler başarısız olurlarsa, toplumsal dert insandan bağımsız doğal bir kusur, **bir tanrı yasasıdır** ; ya da idarî yapının iyi niyetlerine lâayık olmak için insanlar ahlâken çok fazla soysuzlaşmışlardır. Peki kimdir bu soysuzlar ? Özgürlüğü kısıtlandığı her seferinde hükümete karşı homurdananlar ve hükümetten bu özgürlüğün kaçınılmaz sonuçlarını engellemesini isteyenlerdir.

Bir ülke, devleti ne kadar güçlüyse o kadar çok **politik** ; toplumsal dertlerin nedenini **devletin ana öğesinde, ilkesinde** yani etkin, bilinçli, resmî ifadesi bizzat bu devlet olan **güncel toplumun örgütlenmesinde** aramaya ve onun **genel** ilkesini anlamaya o kadar az hazır, o kadar az eğilimlidir. **Politik** akıl tam da **politik** akıldır, çünkü politikanın sınırları **içinde** düşünür. Ne kadar keskinse o kadar canlı ve toplumsal dertleri anlamakta da bir o kadar **yeteneksizdir**. Politik akılın **en klâsik** dönemi, **Fransız Devrimi**'dir. Toplumsal kusurların kaynağını devletin özünde görmekten çok uzak Fransız Devrimi'nin kahramanları, tersine, politik güçlüklerin kaynağını toplumsal kusurlarda bulurlar. **Robespierre**'in, **saf demokrasinin** engelini yalnızca çok büyük yoksulluk ve çok büyük zenginlikte görmesi böyledir. Bu nedenle **kadim ıspartalılara özgü** genel bir kanaatkârlık düzeni kurmayı istiyordu. Siyasetin ilkesi **iradedir**. **Politik** akıl ne ölçüde tek yanlıysa, yani mükemmelse, iradenin **her şeye kadar gücüne** o kadar çok inanır, iradenin ruhsal ve **doğal sınırları** karşısında bir o kadar kör olduğunu gösterir, yani toplumsal dertlerin kaynağını keşfetmekte o ölçüde yeteneksizdir. "**Politik akıl**"ı Almanya'daki **toplumsal sefaletin kökenini** keşfetmek olarak adlandıran "Prusyalı"nın gülünç umudunu çürütmek için daha uzun bir açındırma gerekmez.

Prusya Kralı için Kurucu Meclis'le Napolyon'un birlikte asla sahip olmadıkları bir gücü varsaymak değil yalnızca, ondan **bütün** politikanın sınırlarını aşan, kurnaz "Prusyalı"nın da kralı gibi sahip olmaktan çok uzak olduğu politik görüşler beklemek çok saçmaydı. "Prusyalı"nın bütün açıklamaları, bize yapmış olduğu şu itiraf kadar saçmaydı :

«Güzel sözler ve iyi duygular **ucuz**, ama basiret ve etkin icraatlar **pahalıdır** ; bu durumda **pahalıdan da fazla, bulunmaz oldular**.»

Eğer şu anda onlara sahip olamıyorsak, bulunduğu yerde yapabildiğini yapan herhangi bir kimsenin çabaları kabul edilmeli. Ayrıca bu durumda "ucuz", "pahalı", "pahalıdan da fazla", "bulunmaz oldular" gibi karman çorman pazarcı ağızlarının, "**güzel sözler**" veya "**iyi duygular**" ulamında sayılıp sayılmamasını da okurun inceliğine bırakıyorum.

Kabul edelim ki "Prusyalı"nın alman hükümeti ve burjuvazisi – bu sonuncusu hiç kuşkusuz "alman toplumu"a girer – üzerine yaptığı saptamalar kesinlikle akla yatkın olsun. Toplumun Almanya'daki bu kesimi, İngiltere ve Fransa'dakilerden daha mı fazla karasız bir şaşkınlık içinde ? Örneğin **şaşkınlığın bir sistem düzeyine** eriştiği İngiltere'dekinden daha şaşkın olunabilir mi? Eğer bugün bütün İngiltere'de işçi ayaklanmaları patlamış olsaydı, ingiliz burjuvazisi ve hükümeti 18. yüzyılın son üçte birinde olduğundan daha az şaşkın olmayacaktır. Tek çareleri kaba güçtür ; yoksulluğun yayılması ve proletaryanın bilincinin artması ölçüsünde kaba gücün azalması gibi, ingiliz şaşkınlığı da zorunlu olarak geometrik oranlarda artar.

Kısaca, alman burjuvazisi Silezya ayaklanmasının anlamını hiç mi hiç bilmiyor demek **doğru değildir**, bu, **olguları** dikkate almamaktır. Pek çok şehirde patronlar işçilerle ortaklık kurmaya çalışıyor. Bütün liberal alman gazeteleri, liberal burjuvazinin organları, iş

örgütlenmesi, toplumsal reform, tekel ve rekabetin elştirilmesi vs. konuları üzerine makalelerle dolar taşar. İşçi hareketlerinin ardından oldu bütün bunlar. Trev, Aix-la-Chapelle, Köln, Wesel, Mannheim, Breslau hatta Berlin gazeteleri toplumsal sorunlar üzerine, "Prusyalı"nın onlardan hep bir şeyler öğrenebileceği, çok akla uygun makaleler yayımlar sık sık. Üstelik Almanya'dan aldığımız mektuplarda, burjuvazinin çeşitli eğilimlere ve **toplumsal** fikirlere çok az direniş göstermesine sürekli şaşılır.

Eğer "Prusyalı" toplumsal hareketten haberdar olsaydı, soruyu tersine sormuş olurdu. Niçin alman burjuvazisi bu kısmî sefalete nispeten genel bir önem veriyor ? Politik burjuvazinin hıncı, öfkesi ve utanmazlığı nereden geliyor ? Politik olmayan burjuvazinin proletayaya olan sempatisi ve direniş eksikliği nereden gelmekte ?

Paris, 31 Temmuz 1844

("Vorwärts !" ; No: 63 ; 7 Ağustos 1844)

* * * * *

Şimdi de "Prusyalı"nın alman işçileri konusundaki kehanetlerine gelelim...

«**Yoksul almanlar** – diye alay eder – **zavallı almanlardan daha akıllı değildir** ; yani aile ocaklarının, imalâthanelerinin, bağlı buldukları yönetim çevresinin ötesinde hiçbir yeri görmezler ; **bugüne kadar** bütün sorun, her şeyin içine işleyen **politik ruh** tarafından terk edilmişlik oldu.»

Alman işçilerinin durumuyla fransız ve ingiliz işçilerinin durumları arasında bir karşılaştırma yapabilmek için "Prusyalı", İngiltere ve Fransa'daki işçi hareketlerinin başlangıç dönemlerindeki **ilk biçimi, Almanya'da ancak henüz başlamış** hareketle kıyaslamalıydı. Ama o bunu ihmal eder. Akıl yürütmesi şu türden bir bayağılığa varır : "alman **sanayisi** ingiliz sanayisinden daha az gelişmiştir" veya "başlangıcındaki bir hareket, gelişme dönemindeki bir harekete benzemez". Alman işçi hareketinin **özelliğinden** söz etmek istiyordu, ama bu konuda tek bir lâf bile yok.

Eğer "Prusyalı" doğru bir bakış açısını seçerse, Fransa veya İngiltere'deki işçi ayaklanmalarından **bir tekinin bile** silezyalı dokumacıların ayaklanmasıninkine kadar **bilinçli** ve **kuramsal** bir nitelik taşımadığını görecektir.

Atölyelerin, aile ocağının, yönetim çevresinin sözünü bile etmeyen, ama şiddetli, keskin, sert çarpıcı bir biçimde proletaryanın **özel mülk toplumuna karşı muhalefetini** doğrudan haykırarak söylendiği **şu savaş narası, dokumacıların şarkısı** hatırlanmalı önce.¹² Silezyalıların ayaklanması, proletaryanın özü olan bilinçle, tam da ingiliz ve fransız işçilerinin ayaklanmasının **bittiği yerden başlar**. Eylemin kendisi bu **üstün** karakteri taşır. Yalnızca makineler (işçilerin şu rakipleri) değil, aynı zamanda **ticarî defterler, mülkiyet senetleri de** tahrip edilir ; diğer işçi hareketleri her şeyden önce ve yalnızca **sanayici patrona**, görünen düşmana yöneldiği halde, silezyalıların bu hareketi aynı şekilde bankere, görünmeyen düşmana karşı da yönelir. Kısaca, tek bir ingiliz işçi hareketi böylesine yığıtlıkla, üstünlük ve dayanıklılıkla sürdürülmedi.

Genel olarak alman işçilerinin kültürü veya kültürlerini geliştirmeleri konusunda, biçimsel bakımdan epeyce geri olsalar da teorik bakış açısıyla sık sık Proudhon'un çalışmalarını bile aşan **Weitling**'in¹³ harika yazılarını hatırlatacağım. Burjuvazinin özgürleşmesi, **politik özgürleşmesi** konusunda Weitling'in "Özgürlüğün ve Uyumun Garantileri"ne benzer bir eseri burjuvazi (bütün filozofları ve bilginleri dahil) bize nerede sunuyor ? Eğer alman siyasî yazınının pısrık ve yavan niteliksizliğini, henüz başlangıcındaki parlak ve **engin** alman işçi yazınıyla karşılaştırırsak ; eğer proletaryanın her adımda yedi fersah yol kateden **çocuk ayakkabılarını**, alman burjuvazisinin cılkı çıkmış, cücemsi politik pabuçlarıyla karşılaştırırsak... **alman Külkedisi'nin atletik bir geleceği olduğunu** daha şimdiden kestirebiliriz. Nasıl ingiliz proletaryası Avrupa proletaryasının **iktisatçısı**, fransız proletaryası **politikacısıysa**, alman proletaryasının da onun **kuramcısı** olduğu kabul edilmelidir. Almanya'nın toplumsal devrime **klâsik** bir yeteneği olduğu kadar, **politik** bir devrime yeteneksiz olduğu da teslim edilmelidir. Gerçekten de nasıl alman burjuvazisinin güçsüzlüğü Almanya'nın **politik** güçsüzlüğüyse, alman proletaryasının yetenekleri de, alman teorisinden söz bile etmeksizin, Almanya'nın **toplumsal** yetenekleridir. Almanya'nın felsefî ve politik gelişimleri arasındaki bu oransızlık [dengesizlik] hiç de **anormal** değildir ; zorunlu bir oransızlıktır. Bu, filozof bir halkın amacına uygun eylemini yalnızca sosyalizmde bulmasıdır ; yani özgürlüğünün etkin unsurunu yalnızca **proletaryada** bulabilmesidir.

Ama şu anda, toplumsal alt üst oluştaki "alman toplumu"nun ilişkilerini ve bu ilişkilere dayanarak bir yandan alman burjuvazisinin sosyalizme yönelik zayıf tepkisini, diğer yandan alman proletaryasının sosyalizme olan mükemmel istidadını "Prusyalı"ya açıklamak için ne zamanım ne de hevesim var. Bu olayın anlaşılması için ilk unsurları "Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Giriş" (Fransız-Alman Yıllıkları) makalemde bulacaktır.

Yani **yoksul almanların** aklı, **zavallı almanlarınkiyle** ters orantılıdır, uyuşmaz. Ama o, herkesin önünde her şeyin üslûp denemelerine girişmek için bahane teşkil ettiği ; ve bu tamamen **biçimsel** faaliyetle saçma bir içeriğe, karşılığında bu saçma içeriğin de biçime kabalığın damgasını vurduğu noktaya ulaşanlardan biridir. Silezya'daki işçi olayları gibi bir vesileyle "Prusyalı"nın karşı-sav biçimini kullanma denemesi, onu gerçeğin çok büyük bir karşı-savına götürmüştü. Silezyalı işçilerin ayaklanmasının ilk patlaması karşısında gerçeği seven ve arayan kişinin biricik görevi, **öğretmen** havalalarına girmek değil, ama daha ziyade onun **özel** ırasını incelemekten ibaretti. Bunun için her şeyden önce, belirli bir bilimsel kavrayış ve bir parça insan sevgisi gerekir. Oysa, derin bir bencillikle kaplanmış her derde deva bir lâfîgüzaft onun çalışmasına bol bol yetmiş.

"Prusyalı" alman işçilerini niçin bunca küçümsemeye yargılıyor ? Çünkü ona göre bütün sorun (bir başka ifadeyle alman işçilerinin sefaleti sorunu), **"bugüne kadar** her şeyin içine işleyen **politik** ruh tarafından" terk edilmişti. Ve ardından **politik** ruh için düşte kalan aşkını açıklar :

«**İnsanların kolektif varlıktan**¹⁴, **düşüncelerin toplumsal ilkelerden** olan bu uğursuz **yaltılmışlığında** patlayacak bütün ayaklanmalar akılsızlık ve kan içinde boğulacaktır. Ama sefaletin aklı doğurduğu ve almanların **politik** aklının toplumsal sefaletin kaynağını keşfetmiş olacağı andan itibaren, o zaman, Almanya'da da bu olaylar büyük bir alt üst oluşun belirtileri olarak hissedilecektirler.»

"Prusyalı" üslûbu üzerine bir uyarıda bulunmamıza izin versin... Karşı-savı eksik kalmış. İlk yarıda şu söylenmiş : **sefalet akılı** doğurur ; ikinci yarıda da : **politik akıl toplumsal sefaletin kaynağını** bulur. Karşı-savının ilk yarısındaki **basit** akıl, ikinci yarıda **politik** akıla

dönüşürer ; tıpkı karşı-savının ilk yarısındaki **basit** sefaletin ikinci yarıda **toplumsal sefalete** dönüşmesi gibi. Üslûp sarrafımız niçin karşı-savının iki yarısını eşit olmayan bir biçimde düzenlemiş ? Bunun farkına vardığını sanmıyorum. Tam da hangi **içgüdü**nün onu buna ittiğini birazdan açıklayacağım. Eğer "Prusyalı", "**toplumsal** sefalet **politik** akılı doğurur ve **politik** akıl da **toplumsal** sefaletin köklerini bulur" diye yazmış olsaydı, karşı-savının bu **saçmalığı** hiçbir tarafsız okuyucunun gözünden kaçmazdı. En basit bir mantığın gereğine uygun olarak "Adsız yazarımız niçin toplumsal akılı toplumsal sefalete, politik akılı da politik sefalete bağlamamış ?" diye herkes kendine sormuş olmalıdır öncelikle. Ama şimdi işin özüne gelelim...

Toplumsal sefaletin politik akılı doğurması o kadar yanlıştır ki, **politik** akılı üreten **toplumsal refah**tır tam tersine. **Politik** akıl tinseldir ; mülk sahibi varlıkluya, rahatlık içinde yaşayana verilmiştir. "Prusyalı"mız, fransız iktisatçısı Bay Michel Chevalier'ye kulak vermeli bu konuda :

«1789'da burjuvazi ayaklandığında, özgürleşmek için eksikliğini duyduğu yalnızca ülkenin hükümetine katılmaktı. Onun için özgürlük, üst düzey sivil-askerî-dinsel görevlerin, kamu işleri görevlerin tekeli ellerinde bulunduran ayrıcalıklıların ellerini bu işlerden çekirtmekten ibaretti. Kendine yeten ve kendini yönetecek durumda olan, **zengin ve aydınlanmış** olarak ayrıcalıklıların **keyif, sefahat yönetiminden** kurtulmak istiyordu.»

Politik aklın toplumsal sefaletin kaynağını keşfedecek güçten ne kadar uzak olduğunu "Prusyalı"ya göstermiş bulunuyoruz. Konuya bakışına bir çift lâf daha ekliyelim. Bir halkın politik akılı ne kadar çok gelişmiş ve genelleşmişse, **proletarya** da, en azından hareketinin başında, güçlerini o kadar çok anlamsız, yararsız ve kanda boğulan ayaklanmalarda harcar ; çünkü politik bir tarzda düşünür, bütün dertlerin nedenini **iradede**, çözüm araçlarını da **şiddette** ve devletin **belirli** bir biçiminin **devrilmesinde** görür. Örnek : **fransız** proletaryasının ilk patlamaları. Lyon'lu işçiler, gerçekte sosyalizmin askerleri olmalarına rağmen, yalnızca cumhuriyetin askerleri olmaları ve yalnızca politik amaçları izlemeleri gerektiğine inanıyorlardı. Böylece politik akılları toplumsal sefaletin kaynağını onlardan gizliyor, gerçek amaçlarının bilincini yanlış yorumluyordu ; **politik akılları toplumsal içgüdülerini** böyle **yanıltıyordu**.

Eğer "Prusyalı, sefaletin akılı doğurmasını bekliyorsa, niçin "**kanda boğulma**"yla "**anlayışsızlık**"¹⁵ içinde boğulma"yı birbirine bağlıyor ? Eğer genel olarak sefalet akılı doğurmanın bir aracıysa, kanlı sefalet de bunun **son derece etkin** bir aracıdır. Yani "Prusyalı" şunu söylemeliydi : kanda boğulma akılsızlığı boğacak ve akıl için gerekli bir nefes sağlayacaktır.

"Prusyalı" insanların kollektif varlıktan, düşüncelerinin ilkelerden yalıtılmışlığını, bu uğursuz yalıtılmışlık içinde patlayacak ayaklanmaların boğulacağını kâhince önceden biliyor.

Silezyalıların isyanının patlamasında, toplumsal ilkelerle düşünceler arasında hiç de ayrılma olmadığını göstermiş olduk. Yani artık yalnızca "insanların kollektif varlıktan olan şu uğursuz yalıtılmışlığı"la uğraşabiliriz. Burada kollektif varlıktan **kollektif politik varlığı, devletin varlığını** (staatwesen) anlamak gerekir. Bu, politik olmayan Almanya'nın eski nakaratıdır.

İstisnasız bütün ayaklanmalar, **insanların kollektif varlıktan olan uğursuz yalıtılmışlığı** içinde patlamazlar mı ? Bütün ayaklanmalar, zorunlu olarak bu yalıtılmışlığı gerektirmezler

mi ? 1789 Devrimi, Fransız burjuvazisinin kolektif varlıkla olan bu uğursuz yalıtılmışlığı olmaksızın olabilir miydi ? O tam da bu yalıtılmışlığı ortadan kaldırmaya yönelikti.

Ama **yalıtılmış** emekçinin **kolektif varlığı**, **politik** varlığından [politik topluluktan, devletten, devlet olarak örgütlenmiş burjuva toplumdaki Ç.N.] bambaşka bir gerçekliğin, tamamen bir başka yoğunluğun, genişliğin kolektif varlığıdır. **Kendi emeğinden** ayrılmış bu kolektif varlık **yaşamın** kendisidir, maddî ve zihinsel yaşam, insanî töreler (ahlâk), insanî faaliyet, insanî haz, insansal varlıktır (insansal özür). Ve **insansal varlık**, **insanların gerçek kolektif varlığıdır**.¹⁶ Nasıl bu varlığın uğursuz yalıtılmışlığı, karşılaştırılmaz bir biçimde politik kolektif varlığın yalıtılmışlığından daha evrensel, daha dayanılmaz, daha korkunç ve çelişkilerle dolmuşsa ; aynı şekilde bu yalıtılmışlığın ortadan kaldırılması da – bu yalıtılmışlığa karşı bir **ayaklanma**, hatta kısmî bir tepki bile – çok daha sınırsız bir öneme sahiptir ; insanın **yurttan** ve **insan yaşamının politik yaşamdan** daha uçsuz bucaksız olması gibi. Ne kadar **kısmî** olsa da **uransal** bir ayaklanma, **evrensel** bir ruh taşır kendinde. Ne kadar evrensel olursa olsun **siyasî** bir ayaklanma, **devasa** görünümü altında **pek sınırlı**, **küçük** bir ruh gizler.

"Prusyalı" saygıdeğer bir biçimde makalesini şu pek güzel cümleyle bitirir ;

«Politik bir ruh taşımayan toplumsal bir devrim (yani genel bir bakış açısıyla onu örgütleyen bir akıl olmaksızın), imkânsızdır.»

Görmüştük. tekrar edelim : **toplumsal** bir devrim, tek bir sanayi bölgesinde olduğu zaman bile, **bütünün** görüş açısına yerleşir, çünkü o, insansal niteliğinden uzaklaştırılmış yaşama karşı insanın bir karşı çıkışıdır ; çünkü **her gerçek bireyin bakış açısından** doğar ; çünkü artık yalıtılmışlığı reddeden bireyin **kolektif varlığı** insanın **gerçek kolektif varlığıdır**, insansal varlığıdır [insansal özür]. Bir devrimin **politik ruhu**, tersine, politik etkiden mahrum sınıfların **iktidarın ve devletin varlığı** karşısındaki **yalıtılmışlıklarını** ortadan kaldırma **çabalarından** ibarettir. Söz konusu sınıfların bakış açıları devletinkidir, yani **ancak gerçek yaşamdan** ayrılmasıyla var olan, insanın bireysel varlığıyla genel kanı arasındaki **örgütlü** karşıtlık olmaksızın **düşünülemez olan soyut** bir bütünün bakış açısıdır. **Sınırlı** ve **bölünmüş** doğasına uygun olarak **politik ruhlu** bir devrim, toplumun zararına o toplumda hakim bir çevre örgütler.

"**Politik ruhlu toplumsal bir devrim**"in ne olduğunu birazdan "Prusyalı"ya anlatacağız ; bunu yaparken aynı zamanda, yalnızca lâfta bile olsa, sınırlı politik perspektifini aşmaktaki yeteneksizliğinin sırrını da ona açıklamış olacağız.

"Prusyalı" eğer "toplumsal" devrimden politik devrime **karşı** bir "toplumsal" devrim anlıyorsa ve eğer yine de toplumsal bir devrime toplumsal ruh yerine politik bir ruh veriyorsa, **politik ruhlu "toplumsal"** bir devrim ya bir saçma sözler yığınıdır ; ya da "**politik ruhlu toplumsal bir devrim**", buraya kadar "**politik devrim**" veya kısaca bir "**devrim**" diye adlandırdığımızın **gereksiz bir uzatmasıdır**. Bütün devrimler **eski toplumu** dağıtır, bu anlamda devrim **toplumsaldır** ; bütün devrimler **eski iktidarı** devirir, bu anlamda da **politik**dir.

"Prusyalı"mız **gereksiz uzatmayla saçmalık** arasında bir seçim yapmalı ! **Politik ruhlu toplumsal bir devrim** ne kadar saçma veya boş bir lâf, **toplumsal ruhlu politik** bir devrim de o kadar usa uygun bir şeydir. Genel olarak **devrim**, yani var olan iktidarın **devrilmesi** ve eski ilişkilerin **dağıtılması**, **siyasî bir icraattır**. Ve **sosyalizm**, **devrim** olmaksızın

gerçekleşmeyecektir. **Yıkma ve dağıtmaya** ihtiyacı olduğu ölçüde, bu **siyasî** icraata ihtiyacı vardır. Ama **örgütleyici eyleminin** başladığı, **ruhunun** ve **gerçek amacının** ortaya çıktığı yerde, sosyalizm **politik** örtüsünü reddeder.¹⁷

Bir tek gazete sütununda gizlenmiş bir yığın hatanın parçalanması, bütün bu uzun açındırmayı gerektirdi. Böylesi bir **edebî şarlatanlığın** farkına varmak için okuyucuların hepsi gerekli kültür ve zamana sahip olmayabilirler. Yani bu durumda adı bilinmeyen "Prusyalı", okuyucuları karşısında Almanya'daki duruma ilişkin tumturaklı sözleri gibi bütün şu ipe sapa gelmez didintisini yadsımak ve daha ziyade kendi devletinin bilinçli bir incelemesine koyulmakla işe başlamak zorunda değil midir ?

Paris, 31 Temmuz 1844

("Vorwärts !" ; No: 64 ; 10 Ağustos 1844)

Açıklayıcı notlar :

¹ Aşağıdaki makalenin Vorwärts'a gönderdiğim ilk makale olduğunu özel nedenlerle açıklamak durumundayım. (Marx'ın notu)

² "Bir Prusyalı" : Vorwärts'a bu takma ad altında yazan Arnold Ruge'dür.
"Vorwärts !" (İleri !) : 1844 Ocağından Aralığına kadar Paris'te haftada iki kez yayınlanan komünist eğilimli bir alman gazetesi. Özellikle Prusya'daki durumu eleştiriyordu. Bu da Marx, Engels ve diğer yazarlarının, zamanın dış işleri bakanı Guizot tarafından Ocak 1845'te Fransa'dan atılmalarına mal oldu. ("Invariance"ın notu)

³ Silezyalı dokumacıların ayaklanması : 4-6 Haziran 1844. Almanya'da proletarya ile burjuvazi arasındaki ilk büyük çatışma. ("Invariance"ın notu)

⁴ Cumhuriyetçi demokrat fransız küçük-burjuvalarının yayın organı ; 1843 – 1850 ("Invariance"ın notu)

⁵ Dil bilgisi ve üslûba ilişkin anlamsızlık fark edilecektir : "Prusya Kralı ve toplum, reformun – buradaki 'u' iyelik eki kime ait ? – önsezisine henüz ulaşmış değil,...". Almancada "ihrer" aynı anda "onun" ve "onların" (yani "reformunun" ya da "reformlarının") anlamına gelir. (Marx'ın notu)

⁶ Whig : Liberal ; Tory : Muhafazakâr.

⁷ Marx daha o zamanlar ingiliz iktisatçılarını okumuş ve Hegel'in felsefesinin eleştirisini yapmıştı. Önceki toplumların oluşumunda felsefenin oynamış olduğu rol gibi, ingiliz ekonomi politiğinde burjuva toplumun yapısını çözümlenmenin en iyi aracını buldu. (Toplumsal ilerlemenin bütünlüğü içinde incelenmesini güçleştiren A. Smith ve D. Ricardo'nun henüz ansiklopedik nitelikli eserlerini hatırlayalım.)

"Kapital" (Ekonomi Politigin Eleştirisi), bütünlüğü içindeki bu çözümlemenin sürekliliğini varsayacak, gerekticektir ("Kapital"den sonra ekonomi politik, bir kısmî teknikler pozitif bilimine dönüştü) ; böylece nice uykusuz gecelere mal olan ve klâsik okulun bütün kavramlarını "ayakları üzerine koyarak" ekonomi politiği, burjuvazinin kendi dünyasını açıklamak ve kendini haklı göstermek için kullandığı bu silâhı, bu dünyayı (burjuvazinin dünyasını) yıkmak amacıyla proletaryanın silâhına dönüştüreceklerdir. (Etcetera'nın notu)

8 Konumuz bakımından Kral Edouard III dönemindeki işçilerin yapısını ve koşullarını ele almak gereksiz. (Marx'ın notu)

9 Eugène Buret (Werke'lerin notu)

10 Marx bu alıntıyı metnine fransızca olarak geçirmiştir.

11 Almandaki "bürgerlich" sözcüğü aynı anda hem "burjuva" hem de "sivil" anlamına gelir. Bu nedenle, şu veya bu görüşü yansıtmaya amacıyla yapılmış çeşitli çeviriler arasında epeyce farklı sonuçlar bulunur. Bunun bir örneğini 3. bölümünde (Çeviriye İlişkin Açıklamalar bölümünde) bulabilirsiniz.

12 Marx burada, 1844'te Almanya'nın Saksonya eyaletinin Langenbielau bölgesinde, Haziran ayaklanmasından önce, yayılmış olan dokumacıların "Kan Mahkemesi" (Das Blutgericht) isimli şarkılarından söz ediyor. İki dördlülüğü "Sunuş" bölümünde yer alan bu şarkı, o zamanlar "Sefillerin Millî Marşı" (Die Marseillaise der Nothleidenden) olarak adlandırılmıştı.

13 W. Weitling, çok sayıdaki alman göçmenlerinden biri ; Paris ve İsviçre'de sürgünde kaldı. Özöğrenimli biri ve sanatı terzilikti. Çeşitli işçi dernekleriyle ilişki içindeydi ve, daha sonra Marx'ın da ilişkisi geçeceği, "Doğrular Birliği"ni kurdu. Bu vesileyle Marx onun yazılarını tanımış oldu. Daha 1838'de, saint-simoncu ve furyerist etkilerin açıkça görüldüğü, eşitlikçi devlet modelini betimlemişti. Bu modelinde mirasla özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasını istiyor ve çalışmayla eğlencenin iç içe geçtikleri bir dünya tasarlıyordu. Marx'ın burada ima ettiği toplumsal devrim eğilimi, Weitling'in şu cümlesinde görülür : "Cumhuriyet ve anayasa lâfları kulağa ne kadar hoş gelirse gelsin, midesi boş, vücutça zayıf düşmüş, durmadan acı çeken zavallı halka yetmez. Bu yüzdendir ki, gelecek devrim, onun azamî refah ve huzuru için toplumsal bir devrim olmak zorunda kalacaktır." (Etcetera'nın notu)

14 A. Ruge'ün "kollektif varlık"ı belirtmek için kullandığı almanca terim "staatwesen"dir. Ona göre silezyalı dokumacıların ingiliz ve fransız işçilerine kıyasla daha geri bir seviyede olmalarının nedeni, devletin kollektif varlığından ayrılmış olmaları ve politik olmamalarıdır. Karşıt olarak Marx için, onların üstünlüğünü oluşturan budur : insanî kollektif varlıkla, "gemeinwesen"le olan bütün ayrılmayı ortadan kaldırmak için devletin kollektif varlığından ayrılmak. (Etcetera'nın notu)

15 Verstand = Intelligence (akıl, zekâ)

Un-verstand = Incompréhension (anlayışsızlık) (un : olumsuzluk öneki)

Un-verstand = Inintelligence (akılsızlık , aptallık)

Bu sonuncudan da, kelimesi kelimesine, "étouffement dans l'inintelligence" çıkar (akılsızlık içinde boğulma).

16

Marx "gemeinwesen"i "staatwesen" in karşısına koyar. Bunun için "Çeviriye İlişkin Açıklamalar" bölümüne bakınız.

17

Bkz. EKB'nin "Programatik Yönelim Tezleri" : tez no. 44, 45, 46 ve 50